Aanwinstnummer 03-131 van het Natuurmuseum Rotterdam: een dode woerd met uitgestulpte penis. (Foto Kees Moeliker)

De woerd en zijn wokkel

Verkrachtingen in het riet – bij de eendenleedlijn komen in het voorjaar veel meldingen binnen. Toch is de natuur minder wreed dan het lijkt. Een mannetjeseend zwemt niet zomaar zijn wokkelvormig geslacht achterna.

Door Kees Moeliker

Verkeersslachtoffers zijn meestal jonge mannetjes en zij vallen bij mooi weer. Misschien is deze stelling wat kort door de bocht, maar elke *intensive care* houdt tijdens de eerste mooie zomeravond rekening met een verhoogd aanbod van snelle jongens die zich met flink wat alcohol en nog meer testosteron in het bloed te barsten hebben gereden. Bij de Wilde Eend (Anas platyrhynchos) is het niet veel anders. De vriezer waaruit ik als conservator de vogelcollectie van het Natuurmuseum Rotterdam verrijk, vulde zich het afgelopen voorjaar gestaag met mannetjeseenden.

Gisteren haalde ik aanwinstnummer 03-131 ter preparatie uit het ijs. Het is een woerd die zich in Barendrecht in volle vlucht doodvloog tegen een auto. Hij werd versdood binnengebracht met een op volle lengte uitgestulpte penis – een mooi wokkelvormig orgaan – en met (inwendige) testikels gezwollen tot het formaat pingpongbal: een mannetje op het hoogtepunt van zijn voortplantingscapaciteit, zonder twijfel aan zijn eind gekomen terwijl hij achter een voor zijn imposante lid vluchtend vrouwtje aanzat. U kent ze wel, die dramatische eendenverkrachtingen in het voorjaar.

Nu wil het toeval dat de afdeling Barendrecht-Heerjansdam van de Dierenbescherming al lange tijd oproept eenden niet te voeren „omdat mannetjeseenden geen moeite meer doen eten te vergaren en alleen tijd besteden aan het hof maken van de vrouwtjes". Bekend is ook de uitspraak 'dat die woerden alleen maar hitsig worden van al dat brood' en, geloof me, sinds vorig jaar rukken in Limburg de vrijwilligers van de eendenleedlijn uit na elke melding van weer een brute verkrachting.

Het leed dat woerden van de Wilde Eend hun vrouwelijke soortgenoten berokkenen tijdens hun voortplantingsactiviteiten is in mensenogen natuurlijk ongelooflijk groot, maar dit gedrag is niets anders dan het resultaat van natuurlijke selectie. Het behoeft geen betoog dat het dumpen van grote hoeveelheden oud brood het ecologisch evenwicht in sloot en plas niet ten goede komt, maar er is nog nooit enig verband aangetoond tussen het voeren van eenden en hun seksuele activiteit.

Volgevreten of niet, bij hoge of lage populatiedichtheden, in de stad of daarbuiten, de mannetjeseend volgt slechts de universele voortplantingsstrategie die erop gericht is met succes nakomelingen te verwekken. Hoe doe je dat? Door zoveel mogelijk vrouwtjes met je zaad te inseminieren. De woerd zwemt daarbij niet zomaar hitsig zijn wokkel achterna om elk willekeurig wijfje te bestijgen. Nee, een lange reeks onderzoekingen toonde aan dat hij zijn slag slaat bij eenden die aan de leg zijn zodat de kans groot is dat zijn zaad daadwerkelijk bevruchte eieren en uiteindelijk ook nakomelingen oplevert. Dat er daarbij sprake is van gedwongen copulatie – of zo u wilt verkrachting – is *all in the game*. De woerd moet wel, want ook zijn eigen vaste partner – de Wilde Eend blijft vaak jaren gepaard met hetzelfde wijfje – wordt bestookt met het zaad van concurrenten. Geen wonder dat meerdere woerden een wilde achtervolging inzetten wanneer er een ovulerende eend uit het riet opduikt. Er is een kans op het verwekken van buitenechtelijk nageslacht, en tegelijkertijd is het zaak om snel met het sperma van je rivalen te concurreren. Daarom verkracht de woerd ook zijn eigen partner.

Mits ze niet kopje-onder blijft, is ook het wijfje gebaat bij verkrachting. Het produceren en uitbroeden van eieren is een energetisch kostbare inspanning. Door op het cruciale moment het zaad van meerdere woerden binnen te krijgen, verhoogt zij de kans op bevruchting. Er zijn dan ook talloze gevallen beschreven waarbij wijfjeseenden buitenechtelijke paring juist uitlokken en daarbij selecteren op sterke woerden.

In de perceptie van de moderne mens is de natuur wreed. Niet alleen die van de Afrikaanse savanne – waar hyena's, niet geremd door enig gevoel van medelijden, een van pijn briesende herkauwer langzaam van zijn darmen ontdoen – maar ook de natuur van sloot en plas bij u in de buurt kent haar wreedheden. Nu de verkrachtingen over hun hoogtepunt heen zijn, dreigt de volgende rampspoed in het leven van de Wilde Eend: meeuwen die achteloos die lieve kuikentjes uit het water pikken en in volle vlucht opslokken. Daar sta je dan aan de slootkant met wat oud brood en je dochter van zeven: mobiel bellen met de eendenleedlijn?